

Ungdomskriminalitet

– En kvalitativ studie om identifierade riskfaktorer

Av Martin Bengtsson

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
VT 13

Handledare: Lars B. Ohlsson

Abstract

Author: Martin Bengtsson

Title: Adolescent crime – a qualitative study about identified risk factors

Supervisor: Lars B. Ohlsson

Assessor: Frans Oddner

It's widely known that adolescent crime is a problem and work as a threat to our society. Even though it's not a new phenomenon we still don't know for sure how to explain the youth's criminal behavior. Instead we tend to create our own understanding which is heavily affected by our surroundings. How can one explain adolescent crime? Are there risk factors that are more dominant than others? To get a deeper understanding of adolescent crime, we need to first take research into consideration, as well as experience-based knowledge from the field to get their most recent explanation of the reasons behind adolescent crime. I therefore compared some of the foremost peer reviewed research with qualitative attachment interviews with five professional experienced social workers who directly came in contact with the youths. The analysis is based on Hirsch's theory about social connections. The result showed that the social workers identified antisocial behavior and ADHD as internal risk factors, and lack of motivation in school, criminal friends, bad parenting as well as social media as outer risk factors. The social workers and the research couldn't specify one reason to explain the youth's criminal behavior. Based on this study adolescent crime is a multifactorial problem and could be based off a series of events that creates new problems.

Keywords: Crime, adolescent, risk factors, social work, qualitative study.

Nyckelord: Kriminalitet, ungdomar, riskfaktorer, socialt arbete, kvalitativ studie.

Innehållsförteckning

1. Problemformulering 4
 - 1.1 Inledning 4
 - 1.2 Syfte 5
 - 1.3 Frågeställningar 5
 - 1.4 Definitioner och avgränsningar 5
 - Riskfaktorer*
 - Ungdom*
2. Tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter 6
 - 2.1 Forskning – förändring över tid 7
 - 2.2 Ungdomars inre riskfaktorer 8
 - Normbrytande beteende*
 - ADHD och beteendestörningar*
 - 2.3 Ungdomars yttre riskfaktorer 10
 - Föräldrar - uppfostran*
 - Kompisar – tillhörighet*
 - Skola – motivationsbrist*
 - Sociala medier*
3. Hirschis teori om sociala band 12
4. Metodologiska överväganden 13
 - 4.1 Val av metod 13
 - 4.2 Urval 14
 - 4.3 Metodens förtjänster och begränsningar 15
 - 4.4 Metodens tillförlitlighet – validitet och reliabilitet 15
 - 4.5 Bearbetning av empiri 16
 - 4.6 Etiska överväganden 17
 - 4.7 Intervjupersonerna 18
5. Resultat och analys 18
 - 5.1 Ungdomars inre riskfaktorer 19
 - Drivkraft och normbrytande beteende*
 - ADHD och beteendestörningar*
 - 5.2 Ungdomars yttre riskfaktorer 24
 - Föräldrar – uppfostran*
 - Kompisar – tillhörighet*
 - Skola – motivationsbrist*
 - Sociala medier*
 - 5.3 Sociala band – Travis Hirschi 30
 - Ungdomars inre riskfaktorer*
 - Ungdomars yttre riskfaktorer*
 - 5.4 Sammanfattande analys 32
6. Slutdiskussion 34
- Referenslista 36
- Bilaga 39

1. Problemformulering

1.1 Inledning

Ungdomskriminalitet är inget nytt fenomen. Vi stöter på det dagligen, genom forskning, litteratur, media, men även genom rykten och hörsägen.

Ungdomskriminalitet är ett belagt faktum. Statistik från brottsförebyggande rådet visar att det var 29 700 lagföringsbeslut för personer i åldern 15-20 år under 2009 (Brå 2009 s. 17).

Ungdomar som har gjort sig skyldiga till någon form av brott. Dock har det visats att ungdomskriminaliteten har minskat över tid och ligger idag på en ganska stabil nivå (Ring & Öberg 2013 s. 1-7).

Det finns en enorm mängd statistik som belägger problematiken, samtidigt som vi skapar oss en egen bild av det vi läser i tidningarna om. Men vad säger det oss egentligen? Hur djupt behöver vi gräva för att skapa oss en sammansatt bild på varför en människa blir kriminell i ett tidigt skede i livet? Finns det riskfaktorer som är mer dominerande än andra som förklarar ungdomars kriminellt avvikande beteende? För att få en fördjupad bild av ungdomskriminaliteten behöver vi dels ta forskningen i beaktande, samtidigt som vi måste ha med den erfarenhetsbaserade kunskapen från de på fältet som kommer i direkt kontakt med kriminella ungdomar. Det finns även en viss eftersläpning i forskningen (Garner et al. 2012; Lotriet 2012). ”Aktuell” forskning bygger ofta på en empiri som kan vara flera år gammal, dels p.g.a. att insamlingen av data till publicering av rapport är tidskrävande och ska noggrant granskas, samtidigt som den ofta bygger på ännu äldre data (ibid.). Det är därför de mer färska erfarenhetsbaserade kunskaperna praktikerna har om nya fenomen, brottstyper och brottslingar, intressanta att jämföra med vad dokumenterad forskning visar.

Jag har inte funnit undersökningar som visar hur socialarbetare förklarar riskfaktorer till ungdomskriminalitet. Därmed intresserade jag mig av att jämföra den verklighet som socialarbetare säger sig leva i, med forskningen. D.v.s. vilka dominerande riskfaktorer som praktiker på fältet som arbetar med ungdomskriminella ser som förklaringar till ungdomars kriminellt avvikande beteenden, för att sedan jämföra dessa riskfaktorer med aktuell forskning. Att söka en bredare kunskap är viktigt och inte begränsa den till enbart fakta eller

teori, utan skapa en koppling mellan teori och handlande (Blom et al 2006). Med riskfaktor avses de identifierbara bakgrunder och orsaker till att ungdomar riskerar hamna i kriminalitet.

Som socionom är det viktigt att få en djupare analys och förståelse av orsaker till ungdomarnas beteende och vilka riskfaktorer som kan identifieras. Om man känner till riskfaktorerna och möter ungdomar i ett tidigt skede i livet finns det större möjlighet att ge relevant behandling innan kriminaliteten satt för djupa spår.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att jämföra kunskaper och erfarenheter de professionella som jobbar med kriminella ungdomar har, med hur forskning förklarar varför ungdomar blir kriminella.

1.3 Frågeställningar

Vilka riskfaktorer till ungdomskriminalitet identifierar och förklarar de professionella som jobbar med kriminella ungdomar?

Hur förklarar forskning dessa specifika riskfaktorer?

Vilka likheter och skillnader kan identifieras?

1.4 Definitioner och avgränsningar

Riskfaktorer

Inom kriminologi har genom åren identifierats en rad riskfaktorer för avvikande beteende. De kan grovt indelas i två grupper, inifrån/individorienterade och utifrånkommande/miljöorienterade. Jag valt att dela in riskfaktorerna enligt denna modell utifrån individens inre aspekter och yttre aspekter och med underkategorier.

”Riskfaktorer kan återfinnas såväl inom individen (individuella aspekter) som utanför (miljömässiga aspekter) och kan anta många olika former: dysfunktion i familjen, brist på makt över sitt eget liv, dålig självkänsla, dålig organisation i skola eller närsamhälle, exponering för våld och missbruk i eller utanför hemmet.” (Ferrer-Wreder et al. 2005 s. 27)
De individer där flera riskfaktorer samverkar löper större risk att utveckla problem, vilket kan leda till anpassningssvårigheter i vuxen ålder (ibid.).

Ungdom

Begreppet ungdom är inte lätt att definiera. Enligt svensk lag blir man myndig i juridisk mening vid 18 års ålder och vissa menar då att man samtidigt blir vuxen, men det finns spridda och delade uppfattningar om det. Det finns inga fasta gränser som pekar på när man övergår från ungdom till vuxen. Så sent som 1600-talet saknades etablerade begrepp för ungdomstiden, men man började då istället tala om barns behov, vilket skulle leda till upptäckten av ungdomen som social kategori (Ohlsson & Swärd 1994).

Det är även svårt att avgöra var avgränsningarna gått vid olika perioder och ungdomsbegreppet har blivit mer diffust med åren oavsett kultur. Tittar man exempelvis på psykisk utveckling, används begreppet *adolescens* för att beskriva individens psykiska utveckling, vilket idag anses pågå från 11 år upp till 20 - 25-års ålder. Vissa menar då att det bör räknas som ungdomsperioden. Oavsett hur man väljer att definiera ungdomsbegreppet och var man väljer att sätta åldersmässiga gränser, så är ungdomsperioden längre idag än förr i tiden (ibid.).

Jag har valt att använda mig av den avgränsning som mina intervjupersoner använder. När de berättar att de jobbar med ungdomar, talar de om åldrar mellan 11-20 år, vilket gör att jag väljer att utgå från denna åldersmässiga definition.

2. Tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel kommer jag kortfattat redogöra för hur forskning förändras över tid med hjälp av Bronfenbrenners utvecklingsekologi, samt närmare beskriva aktuell forskning om specifika *inre*, samt *yttre* riskfaktorer för ungdomar.

Det finns idag en omfattande forskning och bred kunskap om varför ungdomar hamnar i kriminalitet (Andershed & Andershed 2005; Ferrer-Wreder et al. 2005; Ohlsson & Swärd 1994; Sarnecki 2003). Forskningens inriktningar och teorier har förändrats över tid då synen på ungdomars riskbeteenden förändrats. Idag uppmärksammas t.ex. biologiska/genetiska orsaker mer än under andra hälften av 1900-talet då miljön ansågs ha stor påverkan (Ohlsson

& Swärd 1994). Det finns även teorier som pekar på flera faktorer som påverkar individen. Ohlsson och Swärd (ibid.) skriver om *flerfaktorteorier* som kom när man inte kunde ge en generell förklaring till ungdomskriminaliteten då det fanns för många förklaringar och teorier. Flerfaktorteorin förklarar att det är flera riskfaktorer som påverkar och samverkar med varandra, snarare än att de var för sig förklarar det avvikande beteendet. Teorin menar samtidigt att kriminaliteten är ett individuellt fenomen och att man kan *isolera* och *mäta* de faktorer som orsakar avvikelser (ibid.).

Hur orienterar vi oss i ett hav fullt av olika teorier och förklaringsmodeller till varför en ungdom hamnar i kriminalitet? Oavsett om förklaringar exempelvis kopplas till individen, familjen, yttre påverkan, miljön eller andra uppväxtförhållanden är det lämpligt att avgränsa mitt undersökningsområde. Jag lyfter därmed endast fram de riskfaktorer som mina intervjupersoner identifierar som främsta riskfaktorer; individens *inre* riskfaktorer, som normbrytande beteendet och diagnoser, därefter *yttre* riskfaktorer som föräldrarnas uppfostringsbrist, motivationsbrist i skolan, kompisar och sociala medier.

2.1 Forskning – förändring över tid

Samhället, kulturen, miljön och andra samhällsliga strukturer inte är konstanta då omvärlden utvecklas, struktureras om och förändras kontinuerligt, vilket gör att forskning och synen på ungdomars kriminellt avvikande beteende förändras över tid (Ohlsson & Swärd 1994). Vi är därmed i ständigt behov av fortsatt forskning.

Den breda och något förenklade förklaringen till att forskning i sig förändras och anpassas över tid kan ges genom Bronfenbrenners utvecklingsekologi. Om utvecklingsekologin skriver de nedan citerade författarna.

”... det ömsesidiga samspel som äger rum mellan barnet i dess fortskridande utveckling och de föränderliga miljöer i vilka barnet lever. Processen ses som en pågående utveckling under hela livet, påverkad av relationer inom och mellan både närmiljöer och större sociala sammanhang.” (Lagerberg & Sundelin 2000:19).

Författarna förklarar utvecklingsekologin som olika system, som påverkar individen och ger oss en ökad förståelse kring samspelet mellan barn, familj och samhälle, vilket hjälper oss att

upptäcka nya relationer mellan individer, grupper och sociala inrättningar (ibid.). Att finna nya upptäckter innebär därmed kontinuerlig förändring vilket forskningen måste anpassa sig efter.

2.2 Ungdomars inre riskfaktorer

Normbrytande beteende

När man pratar om ungdomskriminalitet pratar man ofta om ett normbrytande beteende som kan leda till ett kriminellt avvikande beteende (Sarnecki 2003; Andershed & Andershed 2005). Sarnecki (2003) menar vidare att en del föredrar begreppet beteendestörningar snarare än begreppet brott, då man ofta studerar andra avvikelser än bara brottet. Det finns en etablerad föreställning om vad som är normalt beteende och den som avviker från detta bryter mot normen. Det behöver dock inte vara kriminaliserande, t.ex. psykiska sjukdomar, alkohol- och läkemedelsmissbruk, prostitution etc., men de ligger oftast till grund för, eller kan åtminstone vara en del i en förklaring om varför individen begår brott (Sarnecki 2003).

Ungdomars beteende är ett stort forskningsområde, och definierar beteendebegreppet olika. Ferrer-Wreder et al. (2005) definierar beteende som att det är ungdomars eget handlande utifrån sina egna handlingar, och utifrån olika fall kan det specificeras oavsett om det handlar om antisocialt beteende, aggressivt- eller icke-aggressivt beteende. Om ungdomar utvecklat ett aggressivt beteende uppfattar de att våld är ett normalt och accepterat sätt att lösa problem. Detta visas i hemmiljön, men förstärks i grundskolan när ungdomar med bristande sociala kompetens gradvis stöts bort från gruppen och riskerar att isoleras från pro-sociala kamrater (ibid.).

Det är vanligt att ungdomar bryter mot samhällsnormen med alltifrån snatteri till grövre brottslighet. Det normbrytande beteendet når sin höjdpunkt ungefär i mitten av tonåren. Inom det breda begreppet normbrytande beteende har studier identifierat två undertyper, *overt* och *kovert*. *Overt* handlar om det aggressiva, eller det konfrontativa beteendet så som att slåss. *Kovert* förklarar ungdomens icke-aggressiva och dolda beteende så som att bryta mot föräldrars regler, stjäla, använda droger och vandalisera (Andershed & Andershed 2005).

Andershed och Andershed (2005) förklarar vidare att när ungdomar utvecklar ett normbrytande beteende får det en effekt på omgivningen som hjälper dem att upprätthålla beteendet.

Exempelvis när barnet utvecklat ett aggressivt beteende, så blir konsekvenserna att det utesluts ur grupper och dras senare till grupper med liknande aggressiva beteende, vilket upprätthåller barnets normbrytande beteende (ibid.).

Om man bortser från hur individers normbrytande beteende har påverkats av yttre faktorer kan man istället studera temperament och personlighet. Temperament sägs vara ärftligt och visar på hur man reagerar på olika typer av stimuli som kan framkalla en respons.

Personlighet definieras som hur man tänker, känner och beter sig och kan ses som en vidareutveckling av individens temperament. Andersed och Andershed (2005) menar att temperamentsdimensioner och personlighetsegenskaper är direkt relaterade till normbrytande beteende i barndomen och har kommit till uttryck genom svårhanterlighet, oräddhet, impulsivitet och tillbakadragenhet.

ADHD och beteendestörningar

Det är lätt att förväxla beteendeproblem, antisociala problem med hyperaktiva beteenden som ADHD och överlappningen är stor. Ytligt sett är symptomen mellan vanligt störande beteende och ADHD lika, men olika kliniskt sett. ADHD kännetecknas av hyperaktivitet, koncentrationssvårigheter och impulsivitet, medan vanliga beteendestörningar främst handlar om aggressivitet och störande beteende. Då det finns ytliga likheter och att det impulsstyrda beteendet ofta strider mot normativa sociala regler får det till konsekvens att ADHD förknippas med ett negativt, aggressivt störande beteende (Taylor 2002).

Sarnecki (2003) förklarar att förhållandet mellan de beteendemässiga och medicinska indikatorerna är svaga. Istället handlar det främst om ett samspel mellan arv och miljö. D.v.s. att de tidigt uppkomna hjärnskadorna förbättras i takt som individen växer, men beteendestörningarna som är direkt relaterade till skadorna förvärras. Konsekvenserna blir att inlärnings- och socialiseringsprocesserna som är nödvändiga för ett fortsatt socialt välfungerande liv, blir lidande. Även om de fysiska skadorna på hjärnan har förbättrats är de sociala skadorna bestående. Relationen till t.ex. föräldern, nätverket och skolan drabbas, vilket gör att det finns en riskfaktor för att utveckla kriminalitet (ibid.).

Barn som *både* har hyperaktivitet och uppförandestörning kan få allvarligare konsekvenser, menar de nedan citerade författarna.

”Barn med hyperaktivitet och uppförandestörning riskerar att bli kroniska brottslingar inte bara därför att de har uppförandestörningar i tillägg till hyperaktivitet, utan också därför att de har hyperaktivitet i tillägg till uppförandestörningar, som också uppmärksammar en grupp av hyperaktiva externaliserande barn med särskilt dåliga utfall.” (Lagerberg & Sundelin 2000:127)

Barn som har hyperaktivitet och uppförandestörning debuterar tidigare i antisocialt beteende och begår oftare brott i flera miljöer, jämförbart med barn som endast har uppförandestörning. De svarar inte heller på föräldrarnas uppmaningar och när de blir äldre har de utvecklat beteendeproblemet där de stjälar, utnyttjar och slår andra barn, ljuger och är ofta oförmögna att känna skuld och ånger. Dessa ungdomar är impulsstyrda och saknar långsiktiga mål (ibid.).

Två studier visar på blandade resultat när man tittar på huruvida ADHD överdiagnostiseras eller inte (Bruchmüller & Schneider 2012; Sciotto & Eisenberg 2007). Dock använder föräldrar till kriminella ungdomar, ADHD som enkel förklaring till det avvikande beteendet för att motarbeta familjens stigmatisering (Koro-Ljungberg & Bussing 2009).

2.3 Ungdomars yttre riskfaktorer

Föräldrar - uppfostran

När föräldrarnas uppfostringsmetoder brister riskerar barnet utveckla ett normbrytande beteende, främst på en brist på socialisation (Andershed & Andershed 2005). Därför ses ofta uppfostringsmetoden som den mest betydelsefulla familjerelaterade riskfaktorn för normbrytande beteende hos ungdomen. Konflikter, likväl föräldrars tvång och hårda bestraffningsmetoder är också direkt relaterade till utveckling av normbrytande beteende (ibid.). Föräldrarna till dessa ungdomar är oftast mer inkonsekventa och aggressiva i sitt sätt att bestraffa och uppfostra då de oftast vill direkt socialisera sina barn.

”Kriminalitet hos föräldrarna tillhör riskfaktorerna för uppförandeproblem. En väsentlig faktor bakom ungdomsbrottslighet och vuxenkriminalitet är de egna föräldrarnas kriminalitet.” (Lagerberg & Sundelin 2000: 175)

Det går inte illa för alla barn i problematiska familjer, men det sociala arvet, dvs. de multiproblem som föräldrarna bär på, exempelvis fattigdom, psykiska problem, missbruk och kriminalitet påverkar barnet i så pass omfattande grad så att man talar om stora risker att barnet ärver föräldrarnas problem. Både moders och faders normbrytande beteende relateras till barnets normbrytande beteende (ibid.).

Kompisar – tillhörighet

Kompisar är viktiga för ungdomar och har stor betydelse för ungdomars sociala beteenden. Ferrer-Wreder et al. (2005) menar att flera forskningsresultat, samt flera empiriska studier gång på gång har visat att umgänge med ”dåliga” kompisar är en stark riskfaktor vad gäller att utveckla problembeteenden hos ungdomar. Ungdomar tenderar därmed att välja kompisar som liknar dem själva, liknande attityder och beteenden som de kan identifiera sig med (ibid.).

Boduszek et al. (2013) lyfter fram i sin studie att det finns ett direkt samband mellan kriminella vänner och kriminellt tänkande. I den kriminella gruppen, förmedlas gruppens kriminella attityder och tank till individen som sökt sig in i gruppen p.g.a. identitetssökande. De individer som identifierar sig med, samt väljer ett kriminellt umgänge är de som från början haft liknande tankebanor. Ungdomens tankebanor och attityder till kriminaliteten förstärks och uppmuntras när han eller hon söker sig till gruppen, vilket i sin tur leder till kriminellt beteende (ibid.).

Skola - motivationsbrist

Barn som inte presterar bra i skolan löper större risk än andra barn att utveckla ett normbrytande beteende. De som inte har hög ambitionsnivå och har dålig motivation har teoretiskt setts som riskfaktorer. Det är relaterat till hur individen presterar och klarar sig i skolan och behöver alltså inte ha att göra med låg intelligens, utan kan exempelvis ha att göra med låg skolmotivation (Andershed & Andershed 2005). Savolainen et al. (2012) redovisar med sin forskning att barn, *oberoende* av antisocialitet, låg intelligens eller biologiska faktorer, som inte presterar väl i skolan och får dåliga studieresultat, har större risk för att hamna i kriminalitet i senare ungdomen.

Sociala medier

Idag används sociala medier i större utsträckning än någonsin. Konsekvenserna av detta har blivit att det samtidigt är lättare att mobba, trakassera och begå brott då vi idag har möjligheten att vara tillgängliga och sociala dygnet runt. Föräldrar får därmed allt sämre insyn i ungdomars liv och sämre övervakning, vilket leder till att ungdomar utvecklar ett kriminellt avvikande beteende. (Andershed & Andershed 2005; Kanter et al. 2012; Ohlsson & Swärd 1994).

I en studie av Ybarra & Mitchell (2008) redovisades det att nättrakasserier är omfattande och det finns en mängd tillvägagångssätt att utföra dessa trakasserier på. Oavsett om man pratar om hotfulla e-mail, provokativa budskap genom medier, falska profiler, stalking, hämndaktioner, spamming, virus etc. Nätverkssidor som Facebook och MySpace har använts för att sexuellt värva minderåriga ungdomar. I en webbundersökning svarade 1588 ungdomar i 10-15 års ålder på frågor som om sexuell värvning, trakasserier, mobbning och ryktesspridning. Det visade sig att 4 % av ungdomarna varit med om incidenter om sexuell värvning i det sociala nätverket, 9 % blev trakasserade över nätet. Sexuella värvningar förekom främst via snabbmeddelanden och i chattrum, medan trakasserier förmedlades oftare via snabbmeddelande och sociala nätverk (ibid.).

3. Hirschis teori om sociala band

För att pröva en teori i den mängd av förklaringsmodeller och teorier som beskriver olika fenomen kring ungdomskriminalitet och för att analysera min empiri valde jag Hirschis teori om *sociala band*. Jag ville ha en empirisk tillämpbar teori som lyfter fram helheten på dagens ungdomskriminalitet och förklarar hur riskfaktorerna hänger ihop.

Sociala band-teorin (social bond theory) av Travis Hirschi handlar om individens relationer inom grupper. När individen frigör sig från dessa band leder det till möjligheten att begå handlingar som ligger i hans eller hennes intresse utanför samhällsnormerna som exempelvis brott (Hirschi 2001). Dessa band binder ihop individen med samhället, nätverk, mål och värderingar och måste hålla ihop för att individen ska klara sig i samhället. När banden brister ökar det riskerna för att individen ska utveckla ett kriminellt beteende. Sarnecki (2003) skriver om hur Hirschi förklarar sin teori genom fyra relaterande begrepp, eller element som

hindrar individen från att begå brott. *Anknytning* handlar om att man knyter an till t.ex. föräldrar, skola och kamrater. *Åtaganden* har att göra med livsmål och förhållandet till t.ex. utbildning, arbete, hederligt liv. *Delaktighet* visar på delaktighet och engagemang i t.ex. skola, arbete, föreningsaktiviteter. *Övertygelse* rör samhällsordningens legitimitet, d.v.s. positiva attityder till lagstiftningen, myndigheter, samtidigt som man bibehåller en negativ syn på kriminalitet. Dessa fyra begrepp relaterar till varandra. Exempelvis innebär en stark anknytning till skolan att sina åtaganden ökar, d.v.s. man lyckas lättare uppnå sina livsmål. En bra utbildning leder till ett bra arbete och ofta leder det hårda engagemanget i skolan till att man senare i livet också engagerar sig i arbeten och föreningar och bygger upp en positiv syn på samhällsordningen etc. (ibid.).

4. Metodologiska överväganden

4.1 Val av metod

Jag har valt att använda mig av kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer då jag på så sätt lättare kan få fram respondenternas egna berättelser om hur de förklarar riskfaktorer till ungdomskriminalitet. D.v.s. vilka dominerande riskfaktorer som de ser som förklaringar till ungdomars kriminellt avvikande beteenden. Berättelserna kan ses som deras egna, individuella, subjektiva tolkningar och erfarenheter av arbetet med kriminella ungdomar, vilket skulle vara svårt att uppnå med kvantitativ metod (Bryman 2008). Med subjektiva tolkningar menar jag att varje individ är unik och uppfattar omvärlden och tolkar den på sitt sätt. Genom kvalitativa intervjuer har jag kunnat pröva förhållandet mellan teori och praktik och jämföra deras erfarenheter med forskningen. Kopplingen mellan vad forskningen säger och vad intervjupersonerna förmedlar, besvaras bättre med den kvalitativa metoden än med den kvantitativa (ibid.).

För att lättare kunna orientera mig i intervjuerna valde jag att använda mig av semistrukturerad intervjuguide (se bilaga) med tretton förberedda frågor som var öppna och flexibla. De första frågorna handlade främst om att intervjupersonerna skulle berätta om sin arbetsroll, tidigare erfarenhet och på vilket sätt de kom i kontakt med kriminella ungdomar. D.v.s. de inledande frågorna fungerade som en inledning till intervjun. Först i fråga sex fick de möjlighet att förklara vilka riskfaktorer de såg som orsaker till ungdomskriminaliteten.

Därför fungerade både fråga tolv och tretton, som handlade om ADHD och sociala medier som en repetition, då intervjupersonerna redan lyft fram dessa två riskfaktorer. Tanken med intervjufrågorna var att de skulle kunna öppna upp för nya intervjufrågor fortlöpande under intervjun, samtidigt som de inte skulle kunna generera några enkla svar. På så sätt ”tvingade” frågorna mina intervjupersoner att fundera och formulera svaren efter sina upplevelser även om svaren ibland var av teoretisk karaktär. Nya följdfrågor under intervjun innebar att nya dörrar öppnades under samtalet, vilket hade varit svårt om jag hade valt en mer strukturerad intervju.

4.2 Urval

Min empiri har samlats in genom målstyrda urval, där jag strategiskt valt ut intervjupersoner som är relevanta för mina forskningsfrågor (Bryman 2008). I praktiken innebär det att jag valde intervjupersoner med lång och relevant erfarenhet av att arbeta med kriminella ungdomar. Varken könsfördelningen, eller åldern var något jag aktivt jobbade med för att balansera, då det inte var avgörande för min undersökning, utan de skulle ha *god* insyn i arbetet med ungdomskriminalitet, men även ha en direkt, nära, kontinuerlig kontakt med ungdomar. För att jag skulle få en så bra helhetsbild som möjligt på mina forskningsfrågor var det viktigt att jag undersökte hur det förebyggande, utredande och behandlande arbetet såg ut.

För kunna följa denna process och få en bredare kunskap och spektrum valde jag att intervjua fältarbetare, socialsekreterare och behandlingspersonal som hade flera års erfarenhet med den direkta kontakten med kriminella ungdomar. Jag planerade åtta intervjuer från början, men p.g.a. avbokningar och sjukdom kunde endast fem, alla kvinnor, delta i undersökningen. De tre bortfallen var män och även om jag försökte få fler män att delta, var det tillfälligheten som avgjorde könsfördelningen.

Det är svårt att i kvalitativa undersökningar uppnå tillräckligt många intervjuer för att nå teoretisk mättnad.(ibid.). För min del handlar det mer om att förmedla mina respondenters syn på och erfarenheter av mitt undersökningsområde än att dra generella slutsatser. Det viktigaste var att använda mig av insamlad data från mina intervjupersoner och jämföra den med vad forskningen säger. De fem intervjuerna gav mig ett bra material som jag kunde bearbeta noggrant och kritiskt.

4.3 Metodens förtjänster och begränsningar

En begränsning med den kvalitativa metoden är att det är en subjektivt utformad metod där det är svårt att uppnå generaliserande resultat (Bryman 2008). En annan begränsning handlar om antalet intervjuer. Det är av praktiska skäl svårt att göra många intervjuer, samt att veta om man fått tillräckligt med empiri till sin analys. Detta har varit ett ständigt övervägande var gränsen för antalet intervjuer går.

Mitt urval från början var åtta intervjuer varav tre föll ifrån av olika skäl. Tillförlitligheten blir högre ju fler intervjuer man har, men för min del har erfarenheten hos de intervjuade och kvalitén på intervjuerna gått före ett kvantitativt högre antal då jag ändå inte kunna komma upp i tillräckligt antal intervjuer för att kunna dra några generella slutsatser.

Metodens förtjänster handlar främst om möjligheten till att få individuella, utvecklande och unika svar från mina intervjupersoner. Frågorna jag ställde var inte lättbesvarade, vilket gjorde att de kunde kombinera svaren baserat på sina direkta erfarenheter med helt nya tankeprocesser som tog fart och kontinuerligt löpte vidare under intervjuens gång. Därmed kunde nya frågor uppstå, som kunde ge min undersökning en viktig vändning och utformning, som jag annars inte hade fått.

4.4 Metodens tillförlitlighet – validitet och reliabilitet

Med validitet menas att man mäter det man avser att mäta medan reliabilitet handlar om i vilken grad resultaten är upprepbara vid upprepade mätningar. Dock menar Bryman (2008) att eftersom vi inte kan frysa miljön, låta den ”stanna upp”, kan vi heller inte få samma resultat igen och därmed svårigheter att uppnå hög reliabilitet. Att pröva och mäta validiteten och reliabiliteten är svårt i kvalitativa intervjuer, till skillnad från den i kvantitativ metod (ibid.). Istället kan man använda sig av alternativa kriterier för bedömning av kvalitativa undersökningar. Lincoln och Guba skriver om *autenticitet* i kvalitativ forskning (ibid.). Det handlar om att undersökningen dels ska kunna ge en rättvis bild av de olika åsikter och uppfattningar som finns bland intervjupersonerna och hjälpa deltagarna att få en ökad förståelse av sin egen, samt andras sociala situation och miljö som vi lever i och själv kunna förändra och påverka sin situation (ibid.). Studien ska kunna bidra till ökad kunskap, oavsett om man har flera års praktisk erfarenhet inom området eller inte. Studien strävade efter att fånga varje individuell intervjupersons egen åsikt och upplevelse, så att en rättvis bild kunde

förmedlas. De kunde själva påverka intervjun, samtidigt som intervjufrågorna kunde leda till intressanta diskussioner och vidare frågor som ökade samtliga deltagares kunskap om omvärlden.

Jönsson (2010) menar att reliabiliteten i kvalitativa intervjuer handlar om att välja rätt intervjupersoner, rätt antal och ställa rätt frågor. Jag har tidigare definierat vad jag menar med rätt intervjupersoner och rätt antal, men för att ställa rätt frågor förhöll jag mig till en intervjuguide (se bilaga) med förberedda frågor som handlade *specifikt* om det jag hade för avsikt att mäta, samt att även följdfrågorna som uppstod under intervjun skulle kunna besvara mina frågeställningar.

Undersökningen baseras både på forskning och kvalitativa intervjuer. Den befintliga forskningen är vetenskaplig och baseras på en enorm mängd data, som gjorts över lång tid, samt är utvärderad, publicerad och beprövad. Många av resultaten bygger också på tidigare forskning som i sin tur bygger på tidigare forskning vilket gör att den har hög reliabilitet.

Under hela processen var jag noga med att hela tiden undersöka det jag hade för avsikt att undersöka. Jag hade hela tiden uppsatsens frågeställningar med mig och efter varje avslutad intervju, varje transkribering och kodning osv, såg jag till att jag aldrig tappade fokus från frågeställningarna. I undersökningen prövade jag även validiteten genom att använda min insamlade empiri från de kvalitativa intervjuerna och jämföra de med vad forskningen säger. Även om forskningen skulle ha hög tillförlitlighet, fanns det inget som belägger att det ena skulle vara mer tillförlitligt än det andra, även om forskningen i sig är baserat på fler, samt större studier jämfört med de få intervjuer jag tillför. Jag jämförde om forskningen stämde överrens med det mina intervjupersoner förmedlade och vice versa. För att empirin skulle vara så reliabel som möjligt valde jag att spela in dem via en mobiltelefon. På så sätt skulle jag varken missa någon information, eller tolka fel. Med transkriberingar förde jag ner exakt vad som sades (Bryman 2008).

4.5 Bearbetning av empiri

De inspelade intervjuerna har jag transkriberats och skrivits ut på ett pappersdokument för att sedan kunna koda. Eftersom transkribering är en tidskrävande process har jag varit noga med att inte hålla på för länge i taget med risk för att jag skulle bli trött och slarva. Detta skulle

kunna leda till att transkriberingen blev felaktig (Bryman 2008). Eftersom intervjuerna är min empiri var det därför av extra stor vikt att transkriberingen var av god kvalitet för att kunna spegla intervjuerna korrekt.

Efter transkriberingen kodade jag min data. Kodningen är en del av analysen och består av definitioner som forskaren skapar för att strukturera sitt material (Jönsson 2010). Det hjälpte mig att finna samband och mönster mellan det mina intervjupersoner förmedlade, d.v.s. vissa specifika riskfaktorer som samtliga av dem lade stor vikt vid och som jag senare kunde analysera. Exempelvis fann jag att intervjupersonerna lade extra stor vikt vid att förklara att föräldern fungerar som en viktig riskfaktor för ungdomen till att utveckla ett kriminellt avvikande beteende. Vidare kodning gjorde att jag kunde se *vad* de såg som främsta riskfaktor hos föräldrarna, vilket i min studie var *uppföstringsbristen*.

Under kodningen kunde jag finna nya riktlinjer i mitt skrivande, vilket öppnade nya dörrar. Konsekvensen av detta blev att min grundläggande frågeställning förändrades en aning.

4.6 Etiska överväganden

Vid den första kontakten med mina respondenter var jag väldigt tydlig med att presentera vem jag var, var jag kom ifrån, vad jag studerade och vilket som var studiens syfte. Jag beskrev kort om min idé med C-uppsatsen och på vilket sätt jag var intresserad av att komma i kontakt med deltagarna. Det var viktigt att ha i åtanke att mina intervjupersoner kunde förmedla känslig information. Det är trots allt information som rör andra människor. Även om jag personligen inte upplevt att mina intervjupersoner lämnade ut någon känslig information, skulle de ändå ha möjligheten, samt tryggheten att göra det om så önskades. Det var helt upp till dem själva. Min uppgift var att följa Vetenskapsrådets (2002) fyra huvudkrav.

Informationskravet innebär att jag skulle informera intervjupersonerna om min undersökning, utan att undanhålla någon information, för att sedan inhämta samtycke från samtliga berörda.

Samtyckeskravet handlar om att varje deltagare själv bestämmer och väljer om de vill delta i undersökningen, samt hur länge och på vilka villkor. De kunde när som helst avbryta intervjuerna, likaså stoppa ljudinspelningen om så önskades. *Konfidentialitetskravet* innebär att jag skulle vara tydlig med att informera att deltagarna fick högsta möjliga anonymitet.

Oavsett vem som läser uppsatsen skall med andra ord inte kunna identifiera någon av mina deltagare. Namn, personnummer och arbetsplats är något som jag valt att inte lämna ut p.g.a.

anonymiteten. *Nyttjandekravet* handlar om att den information och de uppgifter som jag samlat in endast får användas för forskningsändamålet (Vetenskapsrådet 2002).

4.7 Intervjupersonerna

Samtliga intervjupersoner har flera års erfarenhet av att arbeta med kriminella ungdomar. Namnen är fingerade;

Stina har jobbat som behandlingsassistent i 19 år.

Anna har jobbat som socialsekreterare hos polisen sedan 2008 och har jobbat med kriminella ungdomar sedan 1996.

Lisa har jobbat som socialsekreterare hos polisen sedan 2011 och har jobbat med kriminella ungdomar sedan 2007.

Greta jobbar socialt uppsökande och brett förebyggande arbete bland ungdomar och har jobbat som fältarbetare sedan 2007.

Eva jobbar socialt uppsökande och brett förebyggande arbete bland ungdomar och har jobbat som fältarbetare sedan 2011.

5. Resultat och analys

I detta kapitel jämför jag forskningen med empirin för att kunna identifiera skillnader och likheter och för att kunna besvara mina frågeställningar. Efter noggrann transkribering och kodning fanns mönster och likheter i svaren hos mina fem intervjupersoner. De likheter och gemensamma nämnare jag fann var de specifika riskfaktorer som påverkade ungdomen inifrån och utifrån, som intervjupersonerna lade större vikt vid. Jag valde därför att dela in detta kapitel i två delar – ungdomens inre, samt yttre riskfaktorer med tillhörande underrubriker. På så sätt kunde jag lättare sortera empirin och intervjupersonernas identifiering av riskfaktorer.

5.1 Ungdomens inre riskfaktorer

Det finns ett flertal faktorer som påverkar individen inifrån sett, d.v.s. som är helt, eller delvis oberoende av yttre riskfaktorer. Intervjupersonerna framhävde att de största hoten inifrån handlar främst om ungdomars normbrytande beteende, egna vilja och biologiska orsaker som ADHD och andra beteendestörningar.

Drivkraft och normbrytande beteende

Intervjupersonerna svarar på frågor som rör orsaken och riskerna med ett normbrytande beteende och att ungdomar begår allt grövre brott, dvs. att brottens allvarlighetsgrad successivt eskalerar. Samtliga fem intervjupersoner är överrens om att ungdomarna börjar med mindre allvarliga brott, t.ex. snatteri, klotter, tillgrepp av fortskaffningsmedel (cykel) och mindre grova våldsbrott som sedan trappas upp och blir allt allvarligare ju längre in i kriminaliteten ungdomen når.

”Och sen har vi de unga som begår brott, som vi inte kallar kriminella och det är allt ifrån skadegörelse till snatterier. De brukar vi fånga upp ganska så snabbt. Då har de ju liksom begått ett eller två brott. ... Då är det oftast skadegörelse, snatteri, klotter, tillgrepp av fortskaffningsmedel – cykel, moped. Ja, det är dem. Misshandel kan vara allt ifrån spark på benet, till en skallning. Då har de inte etablerat det här beteendet. Men om vi ser på de här som är aktuella hos oss, kan ju sitta här med 10-15 misstankar...” [Anna]

Andershed (2005) menar att ju tidigare det avvikande beteendet hos ett barn debuterar, desto större sannolikhet är det att han eller hon utvecklar ett mer frekvent normbrytande beteende i ungdomen och hamnar i kriminalitet. När ungdomar utvecklat det mer frekventa normbrytande beteendet, kommer de begå fler brott. Det normbrytande beteendet upprätthålls i nuet genom de konsekvenser beteendet får för individens sociala interaktioner och individens egenskaper över tid (ibid.). Enkelt uttryckt innebär det att ett problem i barndomen förstärker det normbrytande beteendet och leder till fler problem över tid, beroende på hur individen och omgivningen reagerar. Detta leder även till brist på impuls kontroll. Som intervjupersonerna förklarar tänker kriminella ungdomar mer i nuet än andra ungdomar.

Anna pratar om att ungdomarnas drivkrafter idag är de snabba pengarna. De vill ha den senaste tekniken med de senaste mobiltelefonerna, kända märkeskläder, bjuda kamraterna på fika, kunna skämma ut sin flickvän och festa för tusentals kronor så länge de kan. Inga föräldrar kan se till att ungdomarna har pengar i fickan varje dag, vilket gör att de begår brott för att få tag på snabba pengar.

”Det här är inga ungdomar som lägger pengarna på sparkontot direkt... Det är roligt att ha pengar och då gör dem ALLT man kan, så länge de kan. 10 000: - säger de själva kan vi sprätta upp några timmar och de har haft roligt. Men de vill ju fortsätta ha roligt också, men som sagt det är olika drivkrafter också.”

[Anna]

Andershed (2005) förklarar detta beteende som att ungdomars temperamentsdimensioner och personlighetsegenskaper visats genom svårhanterlighet, oräddhet, impulsivitet och tillbakadragenhet, dvs. att en ignorans och brist på empati inför sitt handlande uppstått. De bryr sig inte om konsekvenserna i samma utsträckning som andra ungdomar.

Lisa förstärker forskningens resonemang genom att förklara att de med etablerat kriminellt beteende visar tydliga tecken på att ha en mer likgiltig och oberörd inställning till gärningen, än de som begått några få småbrott.

”--- har man begått ett brott hundra gånger kanske man till sist blir lite avtrubbad. Man sitter kanske på förhör och ’jag, har gjort det hundra gånger, men jag försöker svara. Jag är totalt ointresserad, men vill svara på polisens frågor.’ Man ser att på vissa går det liksom inte in, utan de svarar liksom automatiskt då. Det kan man ju se som skillnad. De är oberörda. Och då kan man ju säga att de oberörda är de som begår fler brott.” [Lisa]

När ungdomar har denna likgiltiga inställning till brotten och dess konsekvenser, kommer de istället se de vinster det genererar, som exemplet med de snabba pengarna. Ungdomar kommer därmed att stå inför ett vägval där de då aktivt kommer att välja den kriminella vägen. Anna pratar om att man gör ett vägval då man är tillräckligt gammal för att förstå konsekvenserna.

”När de är yngre, under 15 år så väljer man nog inte. Utan jag tror inte man fattar vad man går in i. Eller så gör man det, men man förstår inte konsekvenserna och ens framtid vad det kan innebära. Sen är det ju en gyllene ålder där mellan 17 år och uppåt där man gör ett vägval. Där brukar vi säga till ungdomarna att de har gjort ett aktivt val. Då väljer man faktiskt.” [Anna]

Lisa menar att ungdomar påverkas mycket av sina kompisar och utvecklar där en mer eller mindre likgiltig inställning till allvaret i brottet, vilket påverkar och uppmuntrar dem till att välja den kriminella vägen.

”--- Jag tror inte riktigt att ungdomarna förstår var de är på väg. Jag tror att ibland ’ja, det är inte så farligt.’. Och jag tror att umgås med varandra där alla i gänget har en viss syn på vad som är okej och inte okej. Jag tror att det påverkar vad ens kompisar tycker. Umgås man med kompisar som kanske har ett helt annat tänk då kanske det helt plötsligt är väldigt stort att stjäla en cykel eller vad det nu kan vara. --- Vissa kan nog tycka att ’ja, polisen var hemma hos mig.’. Man liksom pratar med kompisar om att det är häftigt.” [Lisa]

Greta pratar om att ungdomar som identifierar sig med exempelvis sin kriminelle pappa, eller andra kriminella vuxna och inte har några andra förebilder runt omkring sig ser inget annat alternativ än att välja detta liv.

”Det är klart det kan vara en identitet. Man kanske har en pappa som är kriminellt belastad, så att det är det enda man känner till och att de här konsekvenserna kanske inte avskräcker så mycket, eller man kanske inte ser något direkt alternativ. Och de vuxna man har runtomkring sig är själva kriminella och de är de enda förebilder man har på något sätt.” [Greta]

Detta utvecklar Eva och menar att ungdomar väljer den kriminella vägen då de har kriminella förebilder och glorifierar den kriminella livsstilen och ser det som ett alternativt liv där de kan lyckas.

”... Det skulle jag också vilka säga att det är en riskfaktor, att ha kriminella förebilder och glorifiera det kriminella livet, mycket med drogliberalism och maffia, ’fuck the Police’. Ja, anti samhället över huvud taget. ... Det kan ju vara, som jag sa innan, att man känner att man inte lyckas i samhället och väljer ett alternativ.” [Eva]

Att ungdomar gör ett aktivt val bekräftar forskningen, så länge som de *förstår* konsekvenserna av gärningen och ser gärningarna som en vinst. När ungdomar har en likgiltig inställning till brott och ser sina gärningar som en vinst, som exemplet med snabba pengar, ser de detta som en positiv konsekvens av brottet och kommer allt oftare *välja* detta tillvägagångssätt (Ferrer-Wreder et al. 2005). Det har även gjort ett flertal empiriska studier som visar att ungdomar tenderar till att ta efter sina föräldrars beteenden som de identifierar sig med (Lagerberg & Sundelin 2000).

ADHD och beteendestörningar

Här svarar intervjupersonerna på frågor som rör synen på ADHD och beteendestörningar som riskfaktorer och om vi idag diagnossätter ungdomar lättare än förr, samt vilka konsekvenser det kan medföra. Samtliga intervjupersoner ställer sig kritiskt till dagens syn på ADHD och beteendestörningar, det pratas allt oftare om diagnosen och man överdiagnostiserar allt oftare idag än tidigare. Stina som har jobbat som behandlingsassistent i 19 år, ser en stor ökning av ungdomar med diagnoser som kommer till behandlingshemmet.

”Det jag kan säga är att det är mycket, mycket större del av våra ungdomar som har en diagnos redan när de kommer hit. Det har man ofta fått ganska tidigt, via skolan och BUP. Sen vet jag inte om de är så speciellt annorlunda än när jag började jobba, utan det är nog snarare att man ser på det på ett annat sätt, man ger oftare diagnoser.” [Stina]

Forskningen visar dock blandade resultat när man tittar på huruvida det överdiagnostiseras eller inte. Bruchmüller & Schneider (2012) menar att man överdiagnostiserar, medan andra studier visar på att det visserligen är en allmän uppfattning om att det överdiagnostiseras, men att det inte finns något empiriskt underlag för det. Man kan därmed varken bekräfta eller dementera detta faktum (Sciutto & Eisenberg 2007).

Anna menar att om impulsstyrning har med miljön att göra bör det bara ses som en bakomliggande riskfaktor till ungdomens kriminella beteende, och att man måste beakta att det troligtvis kan finnas ytterligare 99 andra faktorer och ställer sig därmed kritiskt till forskningen. Man riskerar att missa andra relevanta bakomliggande riskfaktorer om man bara ser ungdomens diagnos som förklaring till beteendet. Lisa menar att föräldrarna gärna skyller på diagnosen för att förklara sitt barns kriminella beteende och på så sätt få bekräftat att det inte är deras fel.

”Föräldrar vill ju gärna hitta en anledning så klart om varför deras son eller dotter är som den är och får man då en diagnos då får man ju ’ja, okej. Det är ingenting jag har gjort, mitt barn har faktiskt ADHD.’” [Lisa]

ADHD är ett samspel mellan arv och miljö. Ungdomar med diagnosen har ofta haft hjärnskador sedan födseln och även om de läker i takt med att barnet växer, har det sociala spelet försvagats och förblir bestående. Detta innebär att relationen till föräldrarna kan vara försvagad och det är därför av stor vikt att ungdomar får det stöd som krävs av sina föräldrar (Sarnecki 2003). Detta innebär att föräldrarna därmed blir involverade i, samt till viss del ansvariga för, sina ungdomars kriminellt avvikande beteende, *trots* ADHD.

Det finns forskning som visar att konsekvensen av att man ser diagnosen som främsta riskfaktor blir att man riskerar att ha svårare att identifiera andra bakomliggande riskfaktorer, då det är lättare att skylla individens beteende på diagnosen för att motarbeta familjens stigmatisering. Man vill utåt sett ha en enkel förklaring till beteendet (Sarnecki 2003; Koro-Ljungberg & Bussing 2009).

Ungdomarna skyller själv sitt kriminella beteende på sin diagnos och ser därmed inte något ansvar för sina handlingar, förklarar Greta. Därför är det av stor vikt att de får bra stöd från föräldrar, skola och samhälle.

”Vissa ungdomar kanske använder det lite som att ’ja, jag har ju min diagnos och jag har ju min ADHD’ och att det på något sätt gör att de inte behöver fullt ta ansvar för sina handlingar och så. Det har jag ju hört vid några tillfällen. Att man skyller lite på det, att det kanske blir ett problem för den ungdomen att man inte riktigt ser att oavsett så är jag ju faktiskt ansvarig för vad jag gör.” [Greta]

ADHD kännetecknas av hyperaktivitet, koncentrationssvårigheter och impulsivitet, medan vanliga beteendestörningar främst handlar om aggressivitet och störande beteende. De är lika ytligt sätt, men olika kliniskt (Taylor 2002). Ingen bör därmed associera aggressiva och våldsamma handlingar med ADHD, då det snarare beror på beteendestörningar. En *kombination* mellan ADHD och beteendestörningar har dock visats vara en riskfaktor då dessa individer debuterar tidigare i antisocialt beteende och begår oftare brott i flera miljöer (Lagerberg & Sundelin 2000).

5.2 Ungdomens yttre riskfaktorer

Det finns flera faktorer som kan påverka ungdomar utifrån sett där mycket i miljön kan ses som potentiella riskfaktorer. Intervjupersonerna lade extra vikt vid fyra av dem; föräldrars brist på uppfostran, ungdomars val av kompisar, motivationsbrist i skolan och sociala medier. Dessa riskfaktorer kan ses som några av ungdomars främsta hot utifrån.

Föräldrar - uppfostran

Riskfaktorer som hänförs till föräldrarna är många och intervjupersonerna beskriver lite översiktligt om olika typer av riskfaktorer som kan hänföras till föräldrarna. Exempelvis separation, frånvarande föräldrar, svårigheter för utlandsfödda föräldrar att anpassa sig till samhället, bristande ekonomi, kriminella familjer, missbruk, sjuka föräldrar, arbetslöshet etc. Anna lyfter fram att det inte är ungdomar som är problemet, utan föräldrars bristande förmåga att reagera, agera och förhålla sig till ungdomar när de begått ett brott.

”Mycket handlar också om hur man reagerar och agerar som förälder. Jag tror... nej, jag tror inte. Jag *vet* att det inte är ungdomarna som är problemet, det är ju vuxenvärlden. Okej, hur förhåller jag mig till när mitt barn blir misstänkt för brott? Skyller jag på alla andra, eller frågar jag mitt barn ’men vad gjorde du?’. Hur reagerar och agerar man som förälder i detta och vilken förmåga har man till att göra det?” [Anna]

Tolkar man Anna rätt, så är föräldrars förmåga att *reagera*, *agera* och *förhålla* sig till sina barn den främsta riskfaktorn för ungdomar. Brister dessa förmågor, kommer det vara den största orsaken till att barnet utvecklar ett kriminellt beteende i ungdomen. Det finns idag omfattande forskning om dels riskfaktorer överlag, men även på vilka olika sätt föräldrar kan

fungera som en riskfaktor för sina barn och ungdomar. Tittar man på de tre begreppen, kan det härledas till uppfostringsmetoden.

Om detta skriver Andershed (2005:95) att ”uppfostringsmetoden anses ofta vara en av de mest betydelsefulla familjerelaterade riskfaktorerna för normbrytande beteende.”. Man kan dock inte peka specifikt på att det är p.g.a. bristande uppfostran som ungdomar hamnar i kriminalitet, men möjligtvis den viktigaste *familjerelaterade* riskfaktorn. Intervjupersonerna talar även om olika typer av problem som kan hänföras till ungdomar, vilket tidigare forskningen bekräftar. Man pratar ofta om att ungdomen påverkas i stor utsträckning av sina föräldrars beteende. (Lagerberg & Sundelin 2000).

Greta pratar om att utlandsfödda föräldrar också kan vara en riskfaktor p.g.a. svårigheter att anpassa sig i det svenska samhället, vilket kan leda till utanförskap, arbetslöshet och ekonomiska problem.

”Utlandsfödda föräldrar. Och då tänker jag utifrån svårigheter att komma in i det svenska samhället, eller man kanske inte behärskar språket och det finns liksom en form av utanförskap.” [Greta]

Den forskning jag tagit del av kan varken bekräfta eller dementera svårigheter i anpassningen för utlandsfödda föräldrar, men Andershed (2005) menar att utanförskap, som innebär hög isolering, leder till en bristande social kontroll. Detta gör att normbrytande beteenden passerar obemärkt förbi. Föräldrar i dessa områden riskerar att inte uppmärksamma sitt barns normbrytande beteende (ibid.). Summan av mångfaktoriella problemen hos föräldrar leder till att de inte uppmärksammar ungdomars individuella problem.

”... Det jag ser är väl att många av de ungdomar som har utvecklat en kriminell livsstil, de kommer från trasiga hemförhållanden. Familjerna är dysfunktionella, så du har kanske föräldrar som kanske inte kan ta tag i sin ungdoms beteende.”
[Eva]

Det finns omfattande forskning som bekräftar Evas svar. Föräldrar med olika typer av problem leder till dysfunktionella familjer. Det kan exempelvis vara p.g.a. våld i hemmet, missbruk, brist på uppfostran, skilsmässa, depression, arbetslöshet etc. Konsekvensen av detta

är att föräldrar har svårare för att uppmärksamma sitt barns normbrytande beteende i samma utsträckning som i andra familjer som inte är dysfunktionella (Andershed & Andershed 2005; Sarnecki 2003; Lagerberg & Sundelin 2000).

Kompisar - tillhörighet

Här svarar intervjupersonerna på frågor som rör kompisars påverkan på ungdomar och sökandet efter tillhörighet. Samtliga intervjupersoner är överrens om att kompisar kan ha en viss påverkan på ungdomar. Det är därmed lätt för ungdomarna att följa gruppens tankebanor och beteendemönster. Stina pratar om att de med låg självkänsla söker tillhörighet och identitet och finner detta i gruppen med liknande värderingar.

”Om man har en lite låg självkänsla, att man tänker att man inte är värd lika mycket som alla andra, utan måste vara alla andra till lags, tror jag att man har lättare för att hamna i sånt som inte är så lämpligt. Alltså t.ex. kriminalitet. Man blir lättare att locka med när man får känslan av tillhörighet t.ex. ... Det handlar nog mycket om sökande, att man vill ha en identitet.” [Stina]

Som Stina förklarar kan tillhörigheten till kompisar ha att göra med identitetssökande och att man lättare finner den i en grupp med liknande värderingar och tankebanor. Detta bekräftar empiriska studier som tydligt visar att ungdomar väljer kompisar som liknar dem själva, som har liknande attityder och beteenden som de kan identifiera sig med, samtidigt som en stark ledare har en extra stor påverkan (Boduszek et al. 2013; Ferrer-Wreder et al. 2005).

Intervjupersonerna svarar även på frågor som rör ungdomsgång och tillhörighet. De pratar om att ungdomar söker sig till grupper med samma värderingar och tankebanor. En stark ledare i gruppen har stor påverkan på ungdomarna, vilket gör att de känner ett starkare band till gruppen och en större tillhörighet.

”Många pratar om ungdomsgång. Det är en myt. Det finns olika ungdomsgrupperingar. Och det har man märkt nu utifrån (stads) kommun att det är ju många barndomskamrater som har växt upp tillsammans. --- Allting handlar också om vem som är ledaren och hur stor inverkan han har på sina kamrater.” [Anna]

Anna menar att ungdomsgäng inte existerar, att det är en myt och att det snarare är ungdomsgrupperingar som består av de kompisar man växt upp med och förhållit sig till. Forskningen har länge haft, samt har än idag svårt för att definiera gängbegreppet (Sarnecki 2003). Yablonsky pratar hellre om ”närgrupper”, medan Curry och Decker definierar amerikanska gäng. Detta gäng är en grupp individer, har någon form av symboler, ha någon form av specifik kommunikation och ha varit aktiva över ett år. Föreställning att det finns etablerade gäng med fasta regler sammansättning är något överdriven. I stället är gängen ofta löst och tillfälligt sammansatta ungdomsgrupper (ibid.). Gäng finns så någon myt är det inte, som Anna menar, utan snarare svårdefinierat, med tanke på att varje grupp kriminella ungdomar kan betecknas som ett gäng. Istället är det mer meningsfullt att studera ungdomars gruppkaraktär (ibid.).

För ungdomar blir det allt svårare att stå upp för sig själva och sin egen identitet i skolan, menar Lisa. Ungdomar är väldigt påverkbara som gärna ”hänger på” kompisar då de upplever att alla andra gör det, utan att fundera över vad det egentligen kan medföra för konsekvenser.

”Så jag tror att de har stor betydelse, att du umgås med ungdomar som kanske skolkar så är det kanske lättare för att ’ja, men då hänger jag med honom’. Har man ingen att hänga med kanske man inte skolkar t.ex. Är det någon som kan erbjuda cannabis, så kanske det är lättare att man faktiskt säger ja till det. Så visst tror jag att kompisar kan ha betydelse, sen att alla andra gör det, då tror jag att det är lätt att hänga på.” [Lisa]

Samtliga intervjupersoner förklarar att dåliga val av kompisar *kan* ha en negativ påverkan på ungdomar. Intervjupersonerna använder gärna ordet ”tror”, vilket gör att de inte helt kan ta ställning till huruvida ungdomar faktiskt *blir* negativt påverkade av kompisar eller inte. Det finns nämligen ett direkt samband mellan kriminella vänner och kriminellt tänkande (Boduszek et al. 2013).

Skola – motivationsbrist

Även inom skolan identifierar samtliga intervjupersoner flera riskfaktorer. Ungdomars beteende kan uppmärksammas tidigt i skolorna om det förs en kommunikation med

föräldrarna. Om inte skolorna uppmärksammar ungdomars beteende, är det av stor vikt att det uppmärksammas av föräldrarna, annars kommer ungdomar tidigt att utveckla normbrytande beteenden. Intervjupersonerna har dock svårt för att specificera just vad det är i skolan som gör att ungdomar utvecklar ett kriminellt beteende. De ser samband mellan bristande skolgång och kriminalitet, men kan inte specifikt förklara vad det beror på.

”... Men jag tycker ändå att man kan se att det finns samband mellan bekymmer i skolan och kriminalitet.” [Lisa]

Det finns åtskilliga empiriska studier som visar att en bristande skolgång kan relateras till kriminalitet (Andershed & Andershed 2005; Savolainen et al. 2012).

För att kunna definiera på vilket sätt skolan fungerar som en riskfaktor för ungdomar, försöker Eva specificera problemet ytterligare och menar på att det kan handla om känslan av en meningsfull tillvaro och känslan av att lyckas. Brister dessa känslor kommer ungdomar att bli för omotiverade för att kunna klara de hinder som kan uppstå i skolan, vilket leder till att ungdomar ger upp.

”Om du lyckas i skolan, om du känner att du hittat ett sammanhang där du trivs och kan lyckas, då tror jag skolan är en skyddsfaktor. Har du tvärt om att du känner att du inte är så smart, det går inte så bra, det går inte att sitta still, du upplever inte att det är meningsfullt. Alltså att du inte har en meningsfull sysselsättning, det tror jag också är en riskfaktor. ... Det finns inga vägar till jobb om du inte fixar skolan. Så fixar du inte skolan så känner du att allting är meningslöst och det finns inget sätt att skaffa sig en hederlig försörjning.” [Eva]

Vi kan enbart finna *teoretiska* studier som förklarar på vilket sätt motivationsbrist fungerar som riskfaktorer. Det har visserligen visats att det relaterar till hur individen klarar sig i skolan, men inte att det skulle direkt kunna fungera som en riskfaktor för att ungdomar utvecklar ett kriminellt beteende. Det kan leda till att individen inte klarar uppnå godkända betyg, vilket kan leda till utanförskap, val av kriminella gäng, arbetslöshet, kriminalitet etc. Men detta långa led av riskfaktorer kan lika gärna bero på andra yttre riskfaktorer i hemmet t.ex. (Andershed & Andershed 2005). Man kan därmed inte se motivationsbrist som en direktrelaterad riskfaktor för ungdomen i skolan.

Sociala medier

Intervjupersonerna svarar på frågor som rör sociala medier, IT och annan ny teknik som kan fungera som riskfaktorer för ungdomen att hamna i kriminalitet. Ungdomar kan idag vara sociala och tillgängliga dygnet runt.

”Det man kan säga att våra ungdomar idag är otroligt sociala än vad de var för 20 år sedan. De är sociala dygnet runt i princip, de flesta. De är tillgängliga dygnet runt, via datorer och telefoner. Det kan självklart vara en riskfaktor, med tanke på att det finns en annan tillgänglighet med bl.a. droger och att man kan sprida sitt antisociala budskap på ett helt annat sätt idag än vad man kunde förr.”

[Stina]

Det har därmed blivit mycket lättare att planera och begå brott, vilket samtliga intervjupersoner berättar och vad forskningen bekräftar. Många blir hotade och mobbade via nätet, trakasserade via sms eller via kränkande bilder och budskap, samtidigt som att många inte tänker på vad det är för bilder de lägger ut på sig själva. Hämndaktioner kan uppstå väldigt snabbt och på nätet kan man samtidigt finna en stor mängd information om de man vill illa (Ybarra & Mitchell 2008).

Eva menar att det är lättare att begå brott över de sociala medierna dels p.g.a. att det inte känns lika allvarligt som att begå samma brott utanför de sociala medierna, men även p.g.a. att ungdomen isolerar sig från föräldern. Föräldern förlorar därmed kontrollen och insynen i den unges liv.

”Det är en riskfaktor för ungdomar som vill dem illa och så är det en ny arena där du kan begå brott. T.ex. mobbing, trakasserier, förtal, hot. Alla såna, det är ju väldigt lätt och känns kanske inte så allvarligt över internet. Så det finns ju många möjligheter att begå brott. Jag tror också att i och med att du kan vara social med dina kompisar hela tiden, att du blir för vänd mot kamratkretsen på bekostnad av vuxna i din närhet. Att man en större del av sitt sociala liv på internet med jämnåriga, än med vuxna.” [Eva]

Då ungdomar kan vara sociala dygnet runt, kan de samtidigt isolera sig från omgivningen. De når ut till omgivningen via den sociala median. Detta gör att ungdomarnas föräldrar tappar insyn i ungdomarnas liv, vilket forskningen har visat härleder till kriminalitet (Ohlsson & Swärd 1994; Sarnecki 2003). Det har även visats att de föräldrar som har insyn i sina ungdomars Facebook, har en bättre relation gentemot dem (Kanter et al. 2012). Det har även visats att ungdomar, vars föräldrar som har dålig tillsyn och övervakning över dem, löper större risk att utveckla ett normbrytande beteende (Andershed & Andershed 2005).

5.3 Sociala band – Travis Hirschi

I detta kapitel prövar och analyserar de riskfaktorer som intervjupersonerna lyfte fram med hjälp av Hirschis sociala band-teori. Jag använder mig av de tillhörande fyra elementen, anknytning (attachment), åtaganden (commitment), delaktighet (involvement) och övertygelse (belief) (Hirschi 2001).

Ungdomars inre riskfaktorer

Den ständiga strävan efter snabba pengar kan i första hand bero på brist på åtaganden menar Sarnecki (2003) med Hirschis teori. Dessa ungdomar är inte intresserade av ett hederligt liv, eller åtminstone tänker man inte på det i första hand. Hederligt liv innebär en lyckad skolgång, jobb och successivt tjäna pengar (ibid.). Snabba pengar innebär alltså brist på dessa åtaganden där man inte har satt upp dessa livsmål. Ungdomen kan ju känna att sina livsmål är de snabba pengarna, värdesakerna osv., men de snabba pengarna är inte konventionella värden, dvs. ungdomen behöver begå brott för att uppnå detta ”livsmål”.

Anledningen till att brottens allvarlighetsgrad eskalerar har att göra med att ungdomar får nya intressen som ersätter de gamla som strider mot samhällsnormerna som Hirschi förklarar (Hirschi 2001). Sarnecki (2003) tolkar Hirschis teori och förklarar att om individen har försvagat sin anknytning till omvärlden, konventionella personer, eller så försvagas individens åtaganden då ”livsmålen” inte innebär hederligt liv (snabba pengar t.ex.). Delaktigheten i skolan försvagas allt eftersom skolprestationerna, eller motivationen brister och ungdomarna riskerar istället att dras till kriminella kompisar där de känner större delaktighet. Orsakerna kan vara många. Kanske brister ungdomars övertygelse (belief), i takt med brottens eskalerande då ingenting annat fungerat och man då blir ”tvungen” att utveckla en positiv syn på kriminaliteten för att kunna fortsätta i den banan (ibid.). Hirschi (2001) lyfter fram att

denna brist på övertygelse innebär att de står likgiltiga inför brottsligheten och samhällsordningen och kommer därför inte ha några problem att välja den kriminella vägen.

Gällande ADHD så förklarar Lagerberg och Sundelin (2000) att ungdomar som både har beteendestörningar och hyperaktivitet saknar impuls kontroll och livsmål. När man saknar livsmål, så menar Sarnecki (2003) med Hirschi att individen löper stor risk att hamna i kriminalitet då bristen på åtaganden i det sociala bandet brustit. Detta innebär att ADHD i sig inte behöver innebära att man utvecklar ett kriminellt beteende, utan snarare *kombinationen* mellan hyperaktivitet och beteendestörningar, alternativt kombinationen mellan arv och miljö som Sarnecki (ibid.) skriver om. D.v.s. skador på hjärnan som utvecklar beteendestörningar som i sin tur leder till svårigheter i inlärnings- och socialiseringsprocesserna.

Ungdomars yttre riskfaktorer

Kompisar och tillhörighet som riskfaktor kan identifieras i samtliga fyra element som Hirschi (2001) skriver om i den sociala bandteorin. Ungdomar utvecklar sina sociala band i den kriminella gruppen, vilket leder till att de sociala banden till samhället brister och att individen hamnar i kriminalitet. Tittar man exempelvis på elementet anknytning (attachment) till konventionella personer, inkluderas tillhörighet med kompisar. Ohlsson och Swärd (1994) menar att om ungdomar har ett starkt band till kompisar som begår brott, kommer de mest troligt utföra kriminella gärningar.

Ju högre grad av förpliktelse (commitment) individen utvecklar till gruppen, ju mindre förpliktelse utvecklar individen till konventionella värden menar Ohlsson och Swärd (1994) med Hirschis sociala bandteori. Vidare tolkar Sarnecki (2003) Hirschi och lyfter fram att individen blir mer och mer övertygad om gruppens värderingar och positiva attityder till brottslighet, vilket gör att övertygelsen (belief) till samhällsordningen legitimitet brister. Allt eftersom individen blir mer delaktig i den kriminella gruppen, vilket stärker deras gemensamma anknytning efter kontinuerlig uppmuntran, avstår den från att delta (involvement) i konventionella aktiviteter så t.ex. skolan (ibid).

Man kan även tolka föräldrarnas bristande reagerande, agerande och förhållande till ungdomen, genom att titta på Hirschis anknytningsbegrepp. Detta sociala band har brustit mellan föräldern och ungdomen menar Sarnecki (2003) med Hirschi, vilket leder till att föräldern inte känner någon stark anknytning till ungdomen.

Antingen är anknytningen försvagad, eller obefintlig och kan därmed inte längre avhålla ungdomen för att begå brott (ibid).

Om ungdomar känner sig omotiverade i skolan av olika anledningar är det desto större risk att de sociala banden brister. Bristen på samhörighet med skötsamma kompisar i skolan, kan leda till att de antingen hamnar i utanförskap eller i fel gäng, förklarar Ohlsson och Swärd (1994). Motivationsbristen *kan* vara summan av de olika problemen i skolan. Har ungdomar tillräcklig motivation kan de ta sig igenom svåra barriärer. Blir ungdomen mobbad, brister motivationen. Klarar man inte betygen, eller målen, brister motivationen. Motivationen kan hänföras till Hirschis förpliktelsebegrepp (commitment) som Ohlsson och Swärd (1994) tar upp i sin bok. Som Eva menar i intervjun kan känslan av brist på motivation innebära att ungdomen till slut ger upp och bryter förpliktelsen till skolan. Detta leder ungdomen till kriminalitet (ibid).

Debatten om sociala medier är intressant ur Hirschis teori om social band, då ungdomen kan finna det sociala bandets samtliga fyra element på internet, mobiltelefonen eller övrig media. Hela ungdomens nätverk och värld kan få plats i mobiltelefonen i fickan. Samtliga sociala band utanför de sociala medierna, brister och ungdomarna återskapar dem i mobilen, eller datorn exempelvis. Dock återskapar ungdomar de sociala banden utifrån sitt eget intresse, vilket kan innebära att de strider mot samhällsnormerna. Tittar man ur föräldrarnas synvinkel, som tappar insynen och kontrollen över sitt barns liv brister deras anknytning till barnet (Hirschi 2001; Ohlsson & Swärd 1994).

5.4 Sammanfattande analys

I detta kapitel besvarar jag mina frågeställningar och sammanfattar resultatet. Syftet med uppsatsen var att jämföra kunskaper och erfarenheter från de professionella som jobbar med kriminella ungdomar, med hur forskning förklarar de specifika riskfaktorer som identifierades. Samtliga intervjupersoner är uppdaterade vad gäller aktuell forskning inom området och de både bekräftar forskningen och inte bekräftar den. När de bekräftar olika typer av forskning behöver det inte innebära att de aktivt jobbat med att upprätthålla sin kunskap, utan det visas i det erfarenhetsbaserade arbetet. D.v.s. de utför ett arbete som är beprövat över lång tid, i kombination med att de följer samhällsutvecklingen. På så sätt kan man säga att de indirekt följer forskning kontinuerligt, samtidigt som de bidrar med en mer aktuell kunskap

p.g.a. en viss eftersläpning inom forskningen. Forskningen, likväl praktiken hålls uppdaterad genom att kontinuerligt anpassa sig efter ungdomarna, för att uppnå aktuell kunskap.

Det går inte att frånga det faktum att både den forskning jag tagit del av, samt mina intervjupersoner har svårt att definiera vad det är som gör att ungdomar hamnar i kriminalitet. Men det som visade sig tidigt var att samtliga intervjupersoner tenderade till att förhålla sig till några gemensamma nämnare – det normbrytande beteendet och ADHD som inre riskfaktorer, föräldrars uppfostran, kamraters påverkan, motivationsbrist i skolan och sociala medier som yttre riskfaktorer.

Med hjälp av Hirschis teori om sociala band har jag prövat en kriminologisk teori på min empiri och fann att den var relevant och bidrar till att vi lättare förstår olika riskfaktorer och hur de påverkar ungdomar. Teorin stämde väl med intervjupersonernas förklaringar. Kriminella ungdomar har svaga sociala band i term av samhälle. I vissa fall är banden helt brutna, medan i andra fall endast försvagade och kan därmed lättare repareras. De som ännu inte etablerat ett kriminellt beteende kan, som intervjupersonerna förklarar, hamna rätt och få ett hederligt liv med starka band till omgivningen och samhället, om de fångas upp i tid. I de fall där ungdomar har etablerat ett kriminellt beteende har ett eller flera sociala band brutit. De har nått långt i sin kriminella karriär, vilket gör det svårare att hjälpa dem. Istället har de utvecklat egna band som strider mot de etablerade samhällsnormerna (Hirschi 2001; Sarnecki 2003).

De knyter an till kriminella gäng, snarare än till konventionella personer/aktiviteter och är inte intresserad av hederligt liv och att sätta upp konforma livsmål, då de oftare tänker i nuet än framtiden. Deras kriminella aktiviteter tar över konventionella aktiviteter och efterhand utvecklar de ett kriminellt tänkande där de ser det kriminella beteendet som normativt, ett alternativt liv som de aktivt väljer, med en positiv inställning till brottsligheten (Sarnecki 2003).

Det var på några punkter som forskning och intervjupersonerna inte hade samma uppfattningar. Den första punkten handlar om intervjupersonernas övertygelse om att det idag överdiagnostiseras, vilket forskning varken verkar kunna bekräfta eller dementera. Den andra punkten handlar om att intervjupersonerna inte tog ställning till om kompisar hade en direkt

påverkan på ungdomar. De var något osäkra i sina svar, medan den omfattande forskningen visar på ett direkt samband mellan kompisar och kriminalitet.

Nästa punkt gällde Annas förklaring om att vuxenvärlden fungerade som den främsta riskfaktorn för ungdomen. Där visar forskningen på att det inte finns en *främsta* riskfaktor. Andershed (2005) skriver om att det är den främsta familjerelaterade riskfaktorn. Den sista punkten som visar på otydligheter mellan forskningen och intervjupersonernas svar handlar om motivationsbristen i skolan som riskfaktor. I en rad av händelser visar forskningen på att det *kan* leda till kriminalitet (ibid.), men det är p.g.a. att det leder till nya riskfaktorer. Det blir därmed svårt att avgöra vad det är i det långa ledet av riskfaktorer som varit grunden för det normbrytande beteendet.

Baserat på den forskning som jag tagit del av, samt det som intervjupersonerna förmedlat finns det inget enkelt svar på anledningen till ungdomars avvikande beteenden och orsaker till att de hamnar i kriminalitet. Den erfarenhetsbaserade kunskapen är mer aktuell än den befintliga forskningen, vilket leder tankarna till att ungdomskriminaliteten verkar röra sig om ett mångfaktoriellt problem där en rad av händelser kan föda andra problem och riskfaktorer.

Slutdiskussion

Om jag hade gjort om uppsatsen idag, hade jag troligtvis smalnats av området en aning, genom att kanske fokusera på en riskfaktor, som exempelvis sociala medier. I efterhand har jag förstått hur pass stor och aktuell denna riskfaktor är, då ungdomar lättare kan planera och begå brott än tidigare, men vad som framgår i denna studie är att det inte finns några enkla svar på ungdomskriminalitetens orsaker. Intervjupersonernas förklaringar till att ett problem leder till ett annat, samt att ungdomars olika riskfaktorer påverkar varandra inifrån, såväl som utifrån kan inte bara associeras till Hirschis sociala bandteori, utan kan även associeras till *flerfaktorteorier* (Ohlsson & Swärd 1994).

Istället för att varje enskild riskfaktor hos individen förklarar det avvikande beteendet, handlar flerfaktorteorin istället om att det är det en samverkan bland flera riskfaktorer som orsakar avvikelsen. Varje riskfaktor hos individen kan isoleras och mätas då kriminaliteten är ett individuellt fenomen, menar Ohlsson och Swärd (ibid.) med flerfaktorteorin, men vad som framgår i denna studie hade intervjupersonerna svårt för att isolera riskfaktorerna.

Risikfaktorerna samverkade visserligen med varandra hos individen i den utsträckningen att en riskfaktor kunde leda till andra problem och ytterligare riskfaktorer, som exemplet med brist på skolmotivation.

Skolmotivationen var en utav de viktigaste riskfaktorer hos individen och var isolerad från andra riskfaktorer som kunde identifieras i skolan. Men denna riskfaktor var endast isolerad i den grad att man kunde få en vag översikt över individen. Vad *specifikt* grundade sig bristen på skolmotivationen hos individen? Vad specifikt är det med detta som gör det till en riskfaktor? Vilka andra riskfaktorer leder det till och hur samverkar de med varandra? Är det ens möjligt att isolera varje riskfaktor? Är det så att man dels har svårt för att precisera riskfaktorsbegreppet samtidigt som att det är svårt att hitta enkla svar på ungdomars kriminellt avvikande beteenden?

Att inte kunna isolera och identifiera en specifikt *grundläggande* riskfaktor hos en ungdom innebära en fara. Om man identifierar flera riskfaktorer hos ungdomarna, kommer man inte åt det verkliga problemet, d.v.s. den egentliga riskfaktorn. Vissa typer av riskfaktorer kan också vara mer kraftfulla än de andra, vilket också kräver mer fokus. Vissa riskfaktorer är svåra att identifiera då de är sammanvävda med liknande riskfaktorer, t.ex. ADHD och motivationsbrist i skolan (Andershed & Andershed 2005). Det är därför viktigt att inte missa helheten hos individen. Det finns ett svenskt ordspråk – ”man ser inte skogen för alla träd”. Detta innebär att man missar att se på helheten hos ungdomar, d.v.s. det övergripande, verkliga problemet, för att istället se på varje enskild riskfaktor och identifiera dem som problem.

Har forskningen nått en platå, en punkt där vi är i behov av en ny teori? En teori som grundar sig i flerfaktorteorier, men som innebär att det inte *går* att isolera varje individuellt problem, utan att man snarare måste fokusera på helheten? Det är annars kanske inte meningen att vi ska besvara frågan om varför en ungdom blir kriminell, då man riskerar att fokusera på delarna snarare än helheten. Även *om* man måste studera delarna för att kunna förstå helheten, så får det inte dominera studien. Kanske är det en anledning till att det verkar finnas lika många teorier om ungdomskriminalitet som kriminella ungdomar? Alla dessa teorier, förklaringsmodeller, forskning så väl som praktiska erfarenheter har en gemensam nämnare; den kontinuerliga strävan efter att finna svaren och kunskapen gällande det kriminellt avvikande beteendet, för att ungdomar ska få det stöd de förtjänar på sina individuella villkor.

Referenslista

Andershed, Henrik, Andershed, Anna-Karin (2005). *Normbrytande beteende i barndomen*. Stockholm: Gothia.

Blom, Björn & Morén, Stefan & Nygren, Lennart (2006). *Kunskap i socialt arbete: om villkor, processer och användning*. Stockholm: Natur och Kultur

Boduszek, D, Adamson, G, Shevlin, M, Hyland, P, & Bourke, A 2013, 'The Role of Criminal Social Identity in the Relationship between Criminal Friends and Criminal Thinking Style within a Sample of Recidivistic Prisoners', *Journal Of Human Behavior In The Social Environment*, 23, 1, pp. 14-28, CINAHL, EBSCOhost, viewed 10 May 2013.

Bohman, Michael. (2002) "Kriminalitet och missbruk". I Kerstin Söderholm Carpelan & Weddig Runquist, (red.): *Ung med tung social problematik*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse (SIS). Ss 108 - 109.

Bruchmüller, K, Margraf, J, & Schneider, S 2012, 'Is ADHD diagnosed in accord with diagnostic criteria? Overdiagnosis and influence of client gender on diagnosis', *Journal Of Consulting And Clinical Psychology*, 80, 1, pp. 128-138, PsycARTICLES, EBSCOhost, viewed 15 May 2013.

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

BRÅ (2009). Personer lagförda för brott. Slutlig statistik för 2009. (Elektronisk) Tillgänglig:

< http://www.bra.se/webdav/files/statistik/pdf/sammanfattning_lagforda_2009.pdf > (2013-04-20)

Ferrer-Wreder, Laura, Stattin, Håkan, Cass Lorente, Carolyn, Tubman, Jonathan G, Adamson, Lena (2005). *Framgångsrika preventionsprogram för barn och unga: En forskningsöversikt*. Stockholm: Gothia

Garner, A, Morey, A, Yang, G, & Faruque, F 2012, 'Ten points to address when publishing a manuscript', *Internet Journal Of Allied Health Sciences & Practice*, 10, 1, CINAHL, EBSCOhost, viewed 6 June 2013.

Hirschi, Travis (2001) *Causes of Delinquency*. New Brunswick, New Jersey.

Jönson, Håkan (2010). *Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning och socialt arbete*. Malmö: Liber

Kanter, M, Afifi, T, & Robbins, S n.d., 'The Impact of Parents "Friending" Their Young Adult Child on Facebook on Perceptions of Parental Privacy Invasions and Parent-Child Relationship Quality', *Journal Of Communication*, 62, 5, pp. 900-917, Social Sciences Citation Index, EBSCOhost, viewed 16 May 2013.

Koro-Ljungberg, M, & Bussing, (2009) R n.d., 'The Management of Courtesy Stigma in the Lives of Families With Teenagers With ADHD', *Journal Of Family Issues*, 30, 9, pp. 1175-1200, Social Sciences Citation Index, EBSCOhost, viewed 15 May 2013.

Lagerberg, Dagmar, Sundelin, Claes (2000). *Risk och prognos i socialt arbete med barn*. Stockholm: Gothia

Lotriet, CJ 2012, 'Reviewing the review process: Identifying sources of delay', *Australasian Medical Journal*, 5, 1, pp. 26-29, Academic Search Complete, EBSCOhost, viewed 6 June 2013.

Ohlsson, Lars B, Swärd, Hans (1994). *Ungdom som samhällsproblem*. Lund: Studentlitteratur

Ring, Jonas, Öberg, Jonas (2013). *Ungdomsbrottslighetens utveckling speglad i olika källor*. (Elektronisk)

Tillgänglig:

<<http://www.bra.se/download/18.22a7170813a0d141d21800052656/13+Ungdomsbrottslighet+utveckling.pdf>> (2013-05-16)

Savolainen, J, Hughes, L, Mason, W, Hurtig, T, Ebeling, H, Moilanen, I, Kivivuori, J, & Taanila, A 2012, 'Antisocial Propensity, Adolescent School Outcomes, and the Risk of Criminal Conviction', *Journal Of Research On Adolescence*, 22, 1, pp. 54-64, ERIC, EBSCOhost, viewed 12 May 2013.

Sarnecki Jerzy. (2002) ”Kontrollens betydelse för ungas brottslighet”. I Kerstin Söderholm Carpelan & Weddig Runquist, (red.): *Ung med tung social problematik*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse (SIS). Ss 252-254.

Sarnecki, Jerzy (2003). *Introduktion till kriminologi*. Lund: Studentlitteratur

Sciutto, M, & Eisenberg, M 2007, 'Evaluating the evidence for and against the overdiagnosis of ADHD', *Journal Of Attention Disorders*, 11, 2, p. 106-113, Scopus®, EBSCOhost, viewed 15 May 2013.

Taylor Eric. (2002) ”Att skilja mellan hyperaktivitet och beteendestörningar”. I Kerstin Söderholm Carpelan & Weddig Runquist, (red.): *Ung med tung social problematik*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse (SIS). s 33.

Vetenskapsrådet (2002). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. (Elektronisk) Tillgänglig:

< <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> > (2013-05-27)

Ybarra, M, & Mitchell, K n.d., 'How risky are social networking sites? a comparison of places Online where youth sexual solicitation and harassment occurs', *Pediatrics*, 121, 2, pp. E350-E357, Science Citation Index, EBSCOhost, viewed 11 May 2013.

Bilaga

Intervjuguide

1. Berätta om dig själv.
2. Vad har du för utbildning?
3. Hur länge har du arbetat här?
4. Hur länge har du jobbat med kriminella ungdomar?
5. På vilket sätt kommer du i kontakt kriminella ungdomar?
6. Vilka riskfaktorer tror du ligger till grund för ungdomskriminaliteten?
7. Hur påverkar omgivningen ungdomarna?
8. Kan ungdomar aktivt välja den kriminella vägen?
9. Är det möjligt att förutse vilka som mest troligt blir kriminell baserat på din erfarenhet?
10. Vad finner du för orsaker att vissa ungdomar begår grövre brott än andra ungdomar?
11. Kan man se tendenser till att riskfaktorerna skiljer sig åt mellan grövre och mildare brott?
12. Om man tittar ur ett historiskt perspektiv kan man se skillnader. Exempelvis hade miljön större påverkan på ungdomarna förr än idag då man ofta pratar om biologiska orsaker som t.ex. ADHD. Hur ser du på detta?
13. Vilka nya riskfaktorer finner vi idag? Hur påverkar exempelvis IT och annan ny teknik ungdomar?